

Den stora Drakfejden

Lödöse museum/Västarvet

Text och idé: Marie Schmidt Illustration: Theresa Brander

Layout: Jessica Randén

Lödösehus hittar du på
Museivägen 1, Lödöse. Välkommen hit!
010-4414381/83 www.lodosemuseum.se

Hej!
Jag heter Drak-ulla

Detta är en saga och som de flesta sagor är den påhittad. Men den utspelar sig på en riktig plats med en lång och spännande historia; Lödöse. Platserna och flera av sakerna i sagan finns eller har funnits på riktigt, t ex svärsskidan med drakar på.

”Hej, jag heter Drak-Ulla. Jag är en drake, men jag är ingen vanlig drake, sådana som du säkert har läst om i sagor, utan jag är en magisk drake. Jag har tre syskon; Dragon, Chaiai och Josdea.”

”På dagarna sover jag och mina syskon. Då ser vi ut som bilder bara. På nätterna vaknar vi till liv och springer omkring i museet där vi bor.

Vår pappa är en trollkarl som arbetade hos en kung för länge sedan. Vi kom till genom att vår pappa trollkarlen målade oss på en svärsskida med magisk färg. Meningen var att vi skulle vakta kungens skatt på nätterna. Därför är vi bara riktiga drakar på nätterna. Allt gick bra till en början. Skatten blev större och större och kungen rikare och rikare.

”En dag smög sig en tjuv in och stal svärdet som vi var avbildade på. Han slängde svärdsکیدan i ett dike med vatten och gick för att sälja det dyrbara svärdet i staden. Vi drakar sov vår magiska sömn och kunde inte göra något. Strax därefter fyllde någon igen diket med jord och vi var fast!

I många hundra år låg vi så, tills plötsligt en dag, då vi såg solen igen. Vi hade blivit uppgrävda av en arkeolog och hamnade i ett tjusigt skåp på museet. Sedan dess har vi försökt hitta en väg ut varje natt för att leta rätt på slottet och skatten igen.

Det är inte lätt, för mina syskon glömmer hela tiden bort vad de ska leta efter.

Chaiai ägnar sig åt att få upp locket till glassboxen i caféet.
Dragon fastnar bland böckerna i biblioteket och bara läser och läser.
Josdea provar smycken i butiken natt efter natt.
Så jag får ensam leta efter en olåst dörr.

En natt kom det några barn. De hade varit på skolbesök, men somnat i en soffa på övervåningen och blivit inlåsta på museet.”

”Hej!” sa jag. Barnen bara stirrade, sedan sa de; ”Hej! Vem är du?”

”Jag är Ulla, Drak-Ulla,” sa jag.

”Jag heter Max,” sa pojken.

”Jag heter Ellen,” sa flickan.

Jag berättade min och mina syskons historia för Max och Ellen, som lyssnade förvånat.

”Vi ska nog kunna hjälpa er ut härifrån,” sa Ellen.

”Ja, om vi bara kunde hitta en olåst dörr eller ett fönster,” sa Max.

De satte igång att leta.

”Ingenstans kunde vi komma ut! Vi var fast!”

”Hur ska vi någonsin kunna hitta tillbaka till slottet och skattkammaren,” suckade Josdea och en stor tår rullade nerför hennes fjälliga kind.

”Vänta lite,” sa Max. ”Det är väl inte det gamla slottet här i Lödöse ni letar efter?”

”Jo det är det! Precis det!” ropade Chaiai och Dragon i mun på varandra.

”Ånej,” sa Max. Han och Ellen sneglade mot varandra.

”Vad då?” undrade jag

”Guiden på museet berättade för oss idag att slottet försvann för länge sedan. En rik handelsman byggde ett stort trähus där slottet en gång legat. Det är borta,” sa Ellen.

Jag och mina draksyskon började allihop att gråta, när vi hörde vad Ellen berättade. Glaset skallrade i fönsterrutorna av all drakgråt.

”Vänta, vänta,” ropade Max. ”Jag har en idé! Om ni kom till genom magi, kanske ni kan komma hem genom magi. Vi måste bara hitta en trollformel som kan föra er tillbaka i tiden och hem.”

”Hurra,” ropade vi drakar i munnen på varandra. ”Vilken fantastisk idé! Men hur ska vi hitta trollformeln,” undrade Josdea.

”Trollkarlar brukar ofta skriva ner sina mäktigaste formler på baksidan gravstenar, det vet jag,” ropade Dragon.

”Det finns en gravsten här,” sa Ellen och pekade på en stor sten med bokstäver och en bild på stenbock.

Max trängde sig in mellan väggen och stenen. ”Här är några tecken, ropade han. Hur ska vi kunna läsa dem?”

”Hur ska vi kunna läsa dem?” upprepade Dragon förvånat.

”Kan du inte runor? Får ni inte lära er nånting i er skola?”

Sedan läste han: ”Tid hit, tid dit, tid nu, tid då, tid skall förgå.”

Det mullrade och brummade när alla skåpen och väggarna omkring oss försvann. Josdea lade svansen över ögonen och barnen höll för öronen. När oljudet tystnat såg vi oss omkring. Istället för museet som vi bott så länge i nu, fanns det grå träbyggnader.

En bit framför oss såg vi en bro och på en kulle långt borta såg vi slottet; vårt hem!

”Wow,” sa Max. ”Vi har rest i tiden. Vi har hamnat i medeltiden!”

Vi började allihop gå mot slottet. När vi kommit över bron möttes vi av en mängd människor som allihop verkade mycket upptagna. Några kikade ut genom bodluckor och ropade saker som ”kom och köp” och ”billigt, billigt”, andra verkade ha bråttom och småsprang längs med gatan. Katter och hundar och hönor tog det lugnare och traskade runt längs med husväggarna.

Plötsligt upptäckte jag att Josdea var försvunnen.

”Var är Josdea?” sa jag till de andra.

”Ånej,” sa Dragon. ”Jag såg allt att hon hade svårt att slita blicken från de fina smyckena i bodluckan hos silversmeden.”

Vi vände om och mycket riktigt, där stod Josdea med ett förgyllt smycke med en fågel på och speglade sig i vattentunna. Silversmeden visste inte hur väl han ville och sprang och hämtade smycke efter smycke.

”Det är inte varje dag man får besök av en drake”, sa han.

”Kungen själv hade några drakar förr som vaktade skattkammaren åt honom, men de blev bortrollade av trollkarlen som uppfann dem.”

”Vad säger du?!” ropade jag och mina syskon i munnen på varandra. ”Ja, fortsatte silversmeden, han hamnade i fånghålan på kuppen.”

”Så går det om man trollar bort kungens drakar!”

Vi tittade allihop på varandra. ”Vi måste skynda oss, sa jag!”

Vi lämnade silversmeden och satte fart mot slottskullen. Vi gick förbi klostret och den stora klosterkyrkan. Utanför kyrkan stod en pojke och grät.

”Varför gråter du?” frågade Dragon.

”Jag klarar inte att skriva alfabeteeeeet,” grät pojken ”och nu får jag stryk av min lärare, mästare Laurentius.”

”Alfabetet?” sa Dragon. ”Det är enkelt. Jag ska visa dig!

Har du något att skriva med?”

Pojken skakade på huvudet och höll på att börja tjuta igen.

Då pekade Max på tegelstenarna som låg på tork i tegelbacken ovanför.

”Man kan rista i sådana. Det såg vi på museet. Någon hade ristat bokstäver i sådana på medeltiden”.

”Vad är medeltiden? frågade pojken och gned sig i ögonen.

”Det är nu,” sa jag. ”Sätt igång Dragon, om du tror du kan skriva i teglet”.

Dragon ristade hela alfabetet med sin ena klo.

”Kan du skriva ditt namn nu?” frågade Dragon.

Pojken ristade ”Arnfinn”, med en pinne från marken.

”Tack för hjälpen”, sa han.

”Det var så lite, Arnfinn”, sa Dragon, ”men vi måste gå nu.”

”Kan ni inte stanna en stund?” frågade Arnfinn.

”Vår pappa sitter fången i slottets fånghåla, för att kungen tror att han har trollat bort oss. Vi måste rädda honom” sa Josdea.

”Oj, sa Arnfinn. Alla tror att han är skyldig. Min syster jobbar som kökspiga i slottet, hon kanske kan hjälpa er. Jag följer med er.”

Vi fortsatte vår vandring mot slottet. Vi såg vallgravarna med sina broar och slottets torn med sina vakter. Ellen och Max gick först med målmedvetna steg.

”Stopp, ropade Arnfinn. Ni kan inte ta vägen över broarna så att vakterna ser er. Vi får simma över vallgravarna och ta oss in i slottet via köket.”

Vi gled ner i den yttersta vallgraven. Jag, Josdea och Chaiai hade barnen på våra ryggar, så de inte skulle bli blöta.

Arnfinn ledde vägen till köket. Hans syster satt och kärnade smör.
Hon tittade upp.

”Arnfinn, vad gör du här? Är du inte i skolan? Vet mästern Laurentius att du är ute och springer? Hur ska du någonsin lära dig skriva om du hela tiden skolkar?”

”Inga bekymmer, Helga, sa Arnfinn. Min nya vän Dragon har lärt mig alfabetet, hur enkelt som helst.”

Helga ryckte till när hon fick syn på oss. Dragon gjorde en djup bugning och kysste hennes hand.

”Fagra jungfru, var inte förskräckt, vi kommer i fred. Vi vill bara rädda vår pappa trollkarlen från fångtornet.”

Medan vi berättade hela historien för Helga kalasade vi på resterna från den kungliga kvällsvarden; helstekt ox, harstek och griskultingar på spett.

”Jag kan hjälpa er, sa Helga. Jag går och serverar fångvaktaren lite vin och under tiden tar ni nycklarna från kroken i hans rum.”

”Smart idé”, sa jag.

Sagt och gjort. Helga tog en bägare med vin på ett fat och höll fram mot fångvaktaren.

”Jag tänkte herrn kanske var törstig,” sa hon med ett lugnande leende. Allt gick bra. Fångvaktaren gick ut ur rummet och drack ur sin bägare vin medan Helga berättade skvaller från köket. Vi hade nog lyckats om inte Dragon hade blivit så upphetsad att han råkade vispa till boken med alla fångarnas namn, så den gick i golvet med ett brak!

Fångvaktaren for in i rummet och skrek:

”Jaså minsann, försöker ni luras! Det ska vi allt bli två om!”

Plötsligt hade vi järnbojor på oss allihop och blev inknuffade i fånghålan.

Där satt vår pappa trollkarlen, som blev väldigt glad över att se oss igen, men ledsen över att vi åkt fast.

Så satt vi där i halvmörkret och tittade på varandra; fyra drakar, en trollkarl och tre människor. Vänta lite...tre människor!

”Var är Arnfinn”, sa Helga.

”Ja, var är Arnfinn,” ropade jag!

”Ni ska se att han har något smart trick, för att få kungen att släppa oss”, sa Josdea.

I stora salen satt kungen och gäspade på sin tron. Arnfinn steg in i salen och gick ner på knä, som han sett fina herrar göra inför kungen.

”Ers kungliga höghet”, sa han. Kungen satte sig käpprätt upp på tronen, så att kronan hamnade på sned. ”Jag har återbördat era drakar. Men fångvaktaren har satt dem i fånghålan.”

”Vafalls, sa kungen. Har mina drakar satt fångvaktaren i fånghålan??”
Han hade halvsovit och förstod inte riktigt vad Arnfinn sa.
”Följ med, ers höghet,” sa Arnfinn.

En stund senare kom två tjänare med facklor i händerna, kungen och Arnfinn in i fångtornet.

Vi drakar pratade i munnen på varandra och på pappa trollkarlen i vår iver att förklara. Kungen log och förstod att ingen hade stulit hans drakar, bara hans svärd.

Då kom fångvaktaren in. ”Vänta lite här, ers höghet. Det verkar som att vi har ett helt pack med banditer och tjuvar här, som stjal både drakar och svärd. Och vilka är då detta? sa han och knuffade med sin käpp på Max och Ellen. De ser då inte ut som folk. Se bara på deras kläder.”

Så blev vi inlåsta igen allihop och Arnfinn också den här gången. Pappa trollkarlen började gråta, men vi tröstade honom så gott vi kunde. Helga sa; ”Det är något skumt med den där fångvaktaren. Det skulle inte förvåna mig om det är han som stal svärdet! Han snokar alltid runt överallt.”

Vi hade nästan somnat allihop när dörren till fånghålan rycktes upp och kungen stod där i dörren. ”Vi blir anfallna, vi blir anfallna! Snälla drakar hjälp mig att försvara mitt slott och mitt kära Lödöse!”

Vi blev lössläppta. Pappa trollkarlen fick tillbaka sin trollstav och trollade så vi fick vara riktiga drakar både dag och natt. Det höll på att ljusna och vi slogs mot fienden till långt in på dagen. Ellen och Max visade sig vara riktigt duktiga på att slåss med svärd.

”Tur att vi övade på att fäktas på museet” ropade Ellen till Max, medan hon avväpnade en lång, senig soldat med trasig vapenrock.

När striderna var över brann det lite här och där. Alla hjälptes åt att hämta upp vatten ur vallgravarna att släcka med. I ett litet rum i slottsmuren satt fångvaktaren på knä med hopknipta ögon och bad till Gud. Han hade inte märkt att striderna var slut och nu märkte han inte att kungen och Max stod och tittade på honom ”Gode gud förlåt att jag tog kungens svärd och skylldes drakarnas försvinnande på trollkarlen”, bad fångvaktaren med darrande röst.

”Vafalls, ropade kungen. Grip honom vakter!”
Så hamnade fångvaktaren själv i fånghålan.

Efteråt pustade vi ut kungens sal och mumsade på stekta tuppar, fasaner, lärkor och annat gott.

”Hur skulle jag ha klarat mig utan er, sa kungen. Jag vill att ni allihop stannar här hos mig på slottet och hjälper mig bekämpa fiender.”

”Men jag vill hem till vår tid, sa Ellen som hade börjat tröttna på att äta helstekta djur.

”Jag med, sa Max. Jag är sugen på en smörgås.

”Vafalls, sa kungen. En smör-gås? Vad för slags gås är det? Är det en stekt gås glaserad med smör? Jag ska genast ge kocken order att laga en sådan!

”Äh, sa Max. Jag saknar mamma och pappa och min säng och tv:n. Jag vill hem!”

”Det ordnar jag”, sa pappa trollkarlen.

Så när vi alla sagt hejdå viftade pappa trollkarlen med sin trollstav och vips var Ellen och Max tillbaka i sin egen tid. De möttes utanför museet av oroliga mammor och pappor, poliser och journalister. Ingen trodde förstås på deras historia om var de varit, men det gjorde ingenting, Max och Ellen själva visste ju att det var sant.

Kungen var lycklig över att ha sina drakar tillbaka och vi drakar var lyckliga över att få komma hem. Arnfinn blev kungens nya rådgivare och Helga blev kock med ansvar för smör-gås-glasering. Fienderna höll sig borta i hundra år och de berättar än i dag skräckhistorier för varandra om ”Den stora Drakfejden i Lödöse”.

Så slutar vår historia på bästa tänkbara sätt!

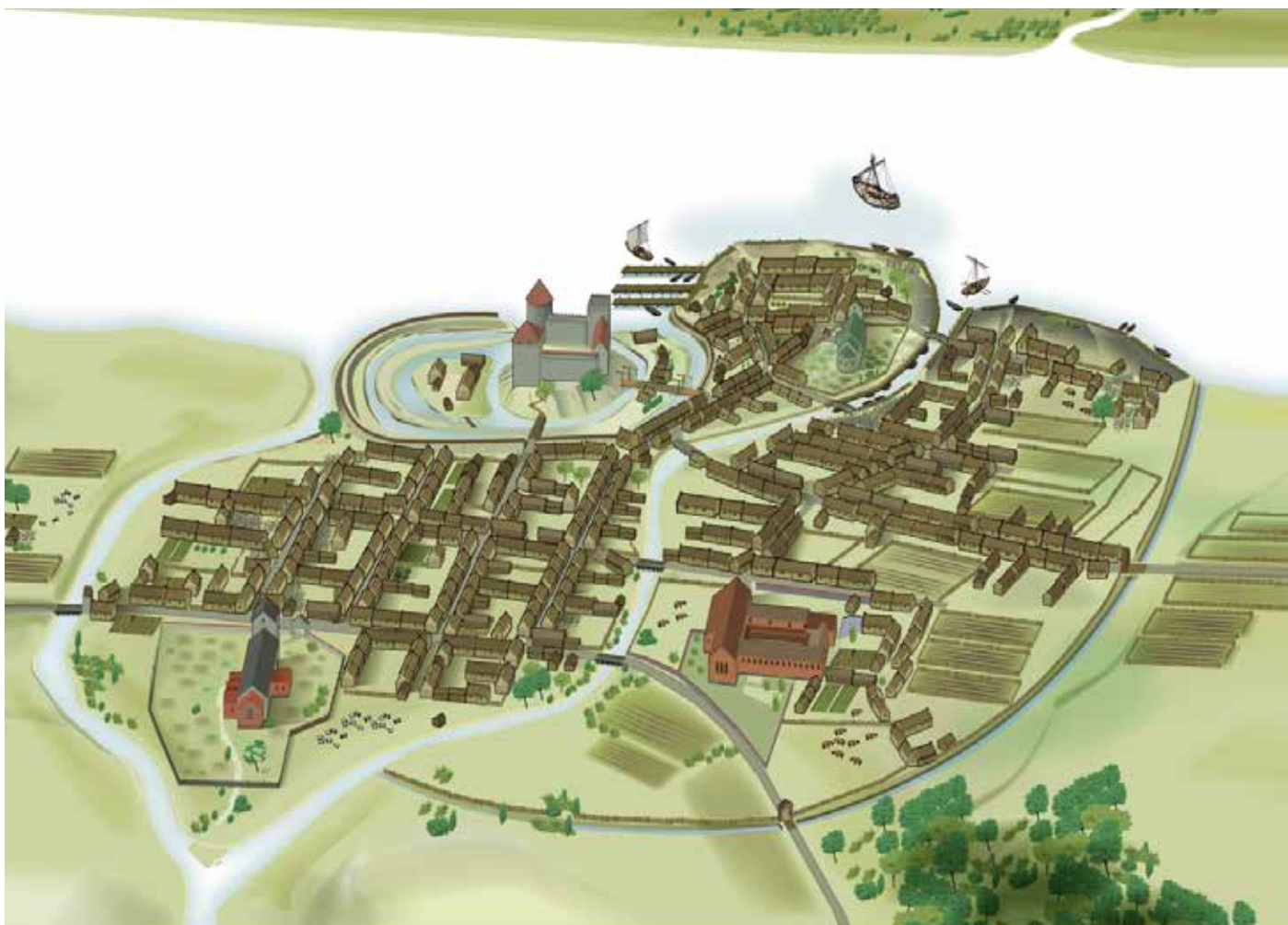
Hej då!

Staden Lödöse

För nästan 1000 år sedan kom staden Lödöse till. Den ligger på samma plats där byn Lödöse ligger idag. Lödöse var en bra plats att bedriva handel från. Älven gjorde att man kunde segla dit med båtar fyllda av tyger, kryddor, öl och vin som människorna ville köpa. Båtarna kom från många olika länder tex Tyskland och Holland. Många som bodde på olika ställen i Sverige och Norge reste lång väg till Lödöse med sina varor som tex smör och skinn för att sälja det och köpa annat.

I Lödöse har arkeologer och privatpersoner hittat sammanlagt en halv miljon saker som människorna från medeltiden lämnat efter sig. Allt från skor till hela svärd! Det finns spår av ett kloster där det bodde munkar, ett kungligt slott och flera kyrkor. Och vanliga hus förstås, där det bodde skomakare, silversmeder och kammakare, skrivare och köpmän.

Hur var det att bo i det medeltida Lödöse?

Gatorna var säkert trånga och smutsiga. Några av gatorna i Lödöse hade stenbeläggning, men de allra flesta hade träplankor man fick gå på.

Det fanns gott om djur i staden; kor, katter, hundar, får, grisar, hästar.

Sopor slängdes rakt ut på gatan! I husen eldade man för att få ljus, kunna hålla värmen och kunna laga mat. Det gjorde säkert att det luktade annorlunda än idag. De flesta husen var byggda av trä med torvtak och en öppning där röken från elden letade sig ut. Fönster?

Nej, det var för dyrt! Kyrkorna hade däremot fönster av glas i många färger och mönster och var byggda av sten och tegel.

Namnet Arnfinn som pojken i sagan heter kommer från ett medeltida runbrev som man har hittat i Lödöse. Ett runbrev är ett meddelande skrivet med runor, ristat i ben eller trä. Om man inte var så rik att man hade råd att skriva på pergament eller om man ville skicka ett hemligt meddelande så kunde man använda runor. Då skrev man på svenska, som svenska lät då. Ordet runa betyder faktiskt hemlighet!

Prova att skriva medeltida runor du också!

Saknar du bokstaven j? Använd i! Saknar du bokstaven å, använd a eller o. **ð** uttalas som "th" i engelskans they. **þ** uttalas som "th" i engelskans thing. Vårt språk har ändrat sig lite sedan medeltiden!

Den medeltida runraden

1 B ʌ 7 þ ʝ ʝ * | ʝ ʝ ʝ ʝ ʝ B K ʝ R ʌ 1 þ n ʝ A ʝ ʝ ʝ
 a b c d ð e f g h i k l m n o p p q r s t þ u v y y z ä ö

Två medeltida skrifter från Lödöse

N ʝ R þ n · n i ʝ ʝ i ʝ ·
 1 R ʝ ʝ i ʝ ʝ i R

"Var du min vän Arnfinn"

Þ R ʝ ʝ ʝ ʝ ʝ ʝ ʝ R i ʝ ʝ i
 R ʝ ʝ ʝ R þ i ʝ i R 1 ʝ ʝ ʝ ʝ
 ʝ i R i ʝ i

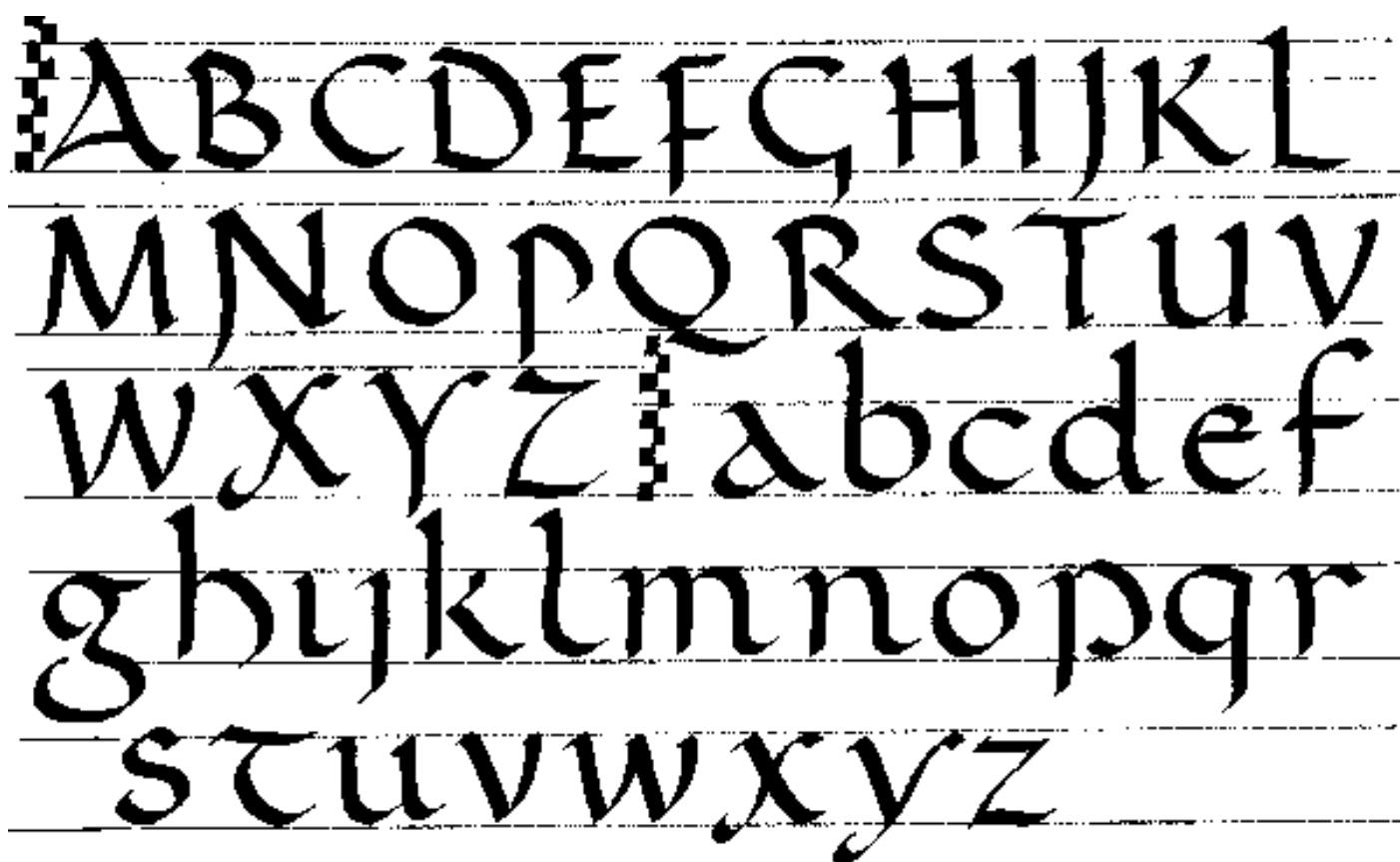
"Torkel Näktergal ristade dessa runor i Olavs kyrka"

Runbrev med inskriften "Var du min vän Arnfinn"

På tegelstenen har en person från det medeltida Lödöse ristat in det latinska alfabetet innan leran torkade. Rika personer skickade sina barn till skolan hos munkarna. Kanske ville någon öva sig på bokstäverna?

Prova medeltida skrift du också!

Arnfinn i sagan går i skola hos munkarna. Munkarna i Lödöse kallades "svartbröder" efter färgen på sina kappor. De lärde barnen att skriva och läsa på språket latin.

Prova att skriva på latin!

Salve - Hej

Mater - Mamma

Vale - Hej då

Pater - Pappa

Ut vales - Hur mår du?

Frater - Bror

Valeo - Jag mår bra

Soror - Syster

Pax vobiscum - Frid vare med er

Amicus - Killkompis

Cave canem - Varning för hunden

Amica - Tjejkompis

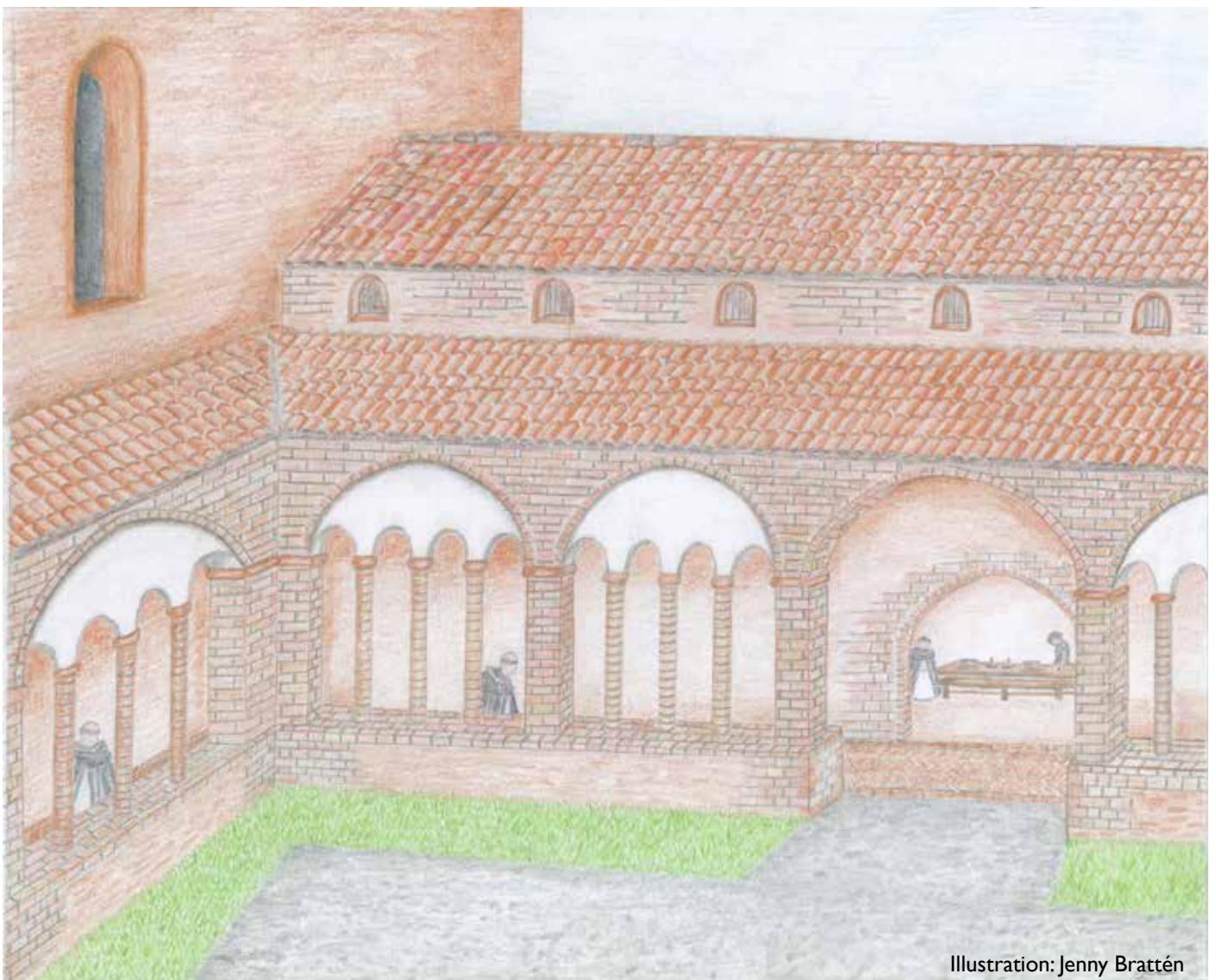
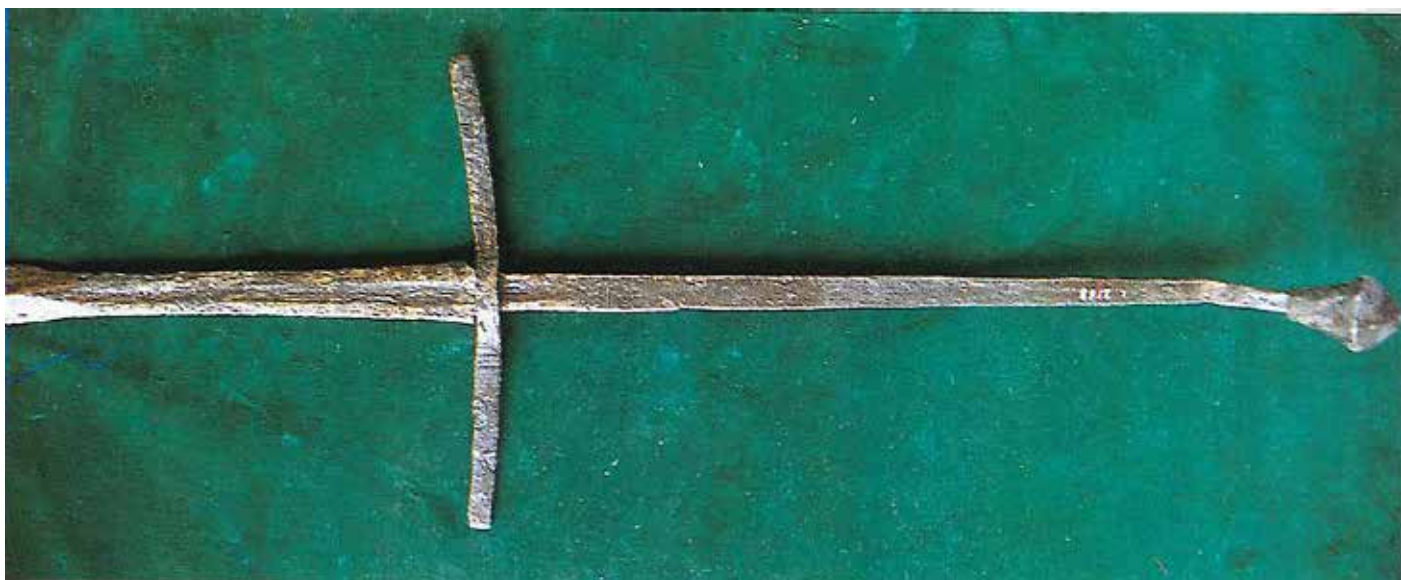

Illustration: Jenny Brattén

Svärdsskidan med drakarna på, hittad i Lödöse. En liten pojke som besökte Lödöse museum tyckte så mycket om drakarna på den här svärdsskidan att han sa "de här drakarna skulle det finnas en saga om". Barnen på fritidshemmet Höjdpunkten i Nygård har namngivit drakarna i sagan.

Svärd hittat i Lödöse. Man höll i det långa skaftet med båda händerna. Därför kallas den här sortens svärd "tvåhandssvärd".

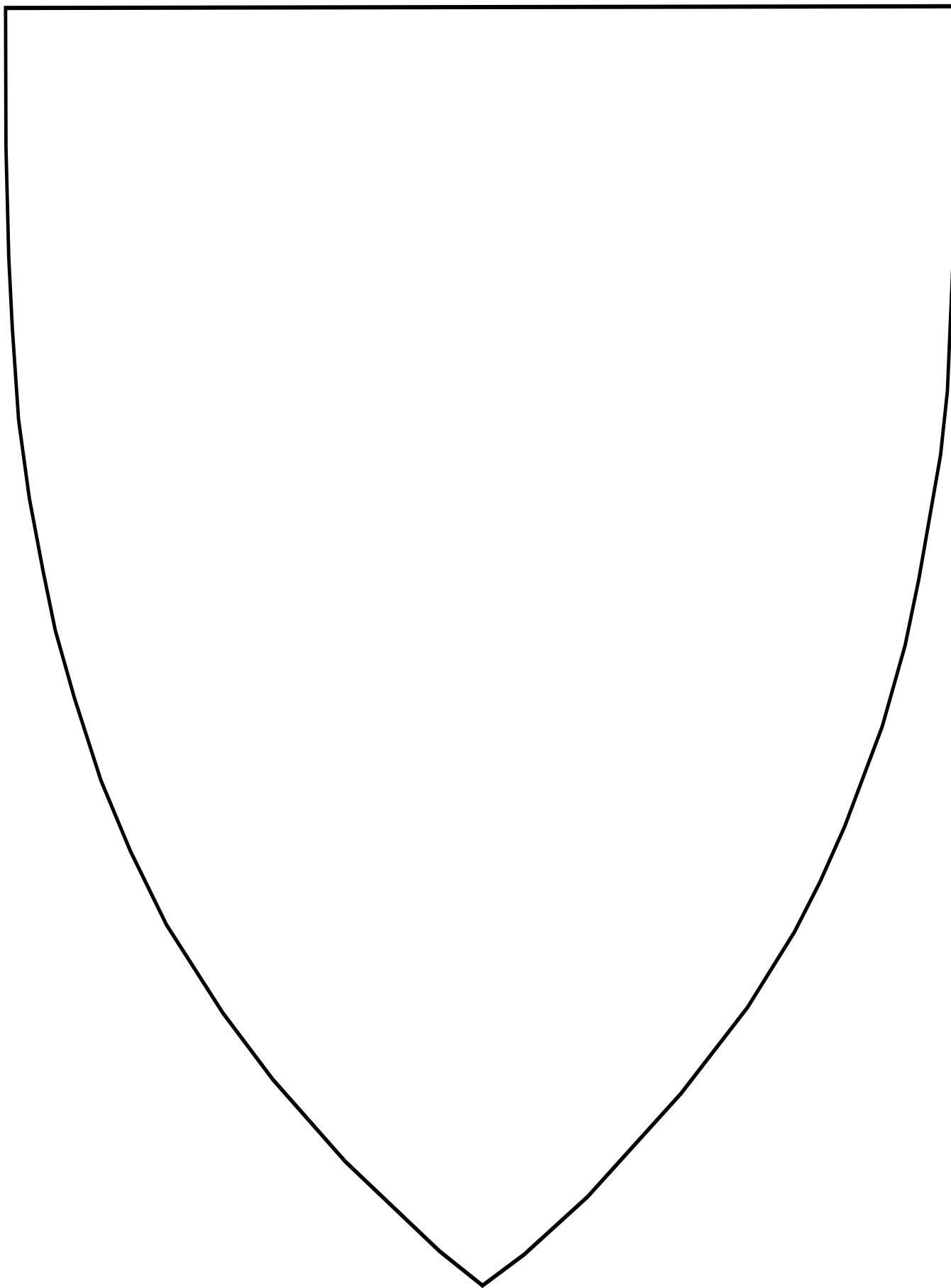

Detta är en renritning av draken på svärdsskidan, hittad i Lödöse.

Färglägg gärna draken!

Gör din egen vapensköld!

Vem hade du velat vara om du hade levat på medeltiden?
Kanske en smed, en munk/nunna, herreman eller dam eller kanske musiker?

Rita dig själv i medeltida kläder!

Äpplepaj från en 1300- tals kokbok

8 äpplen, skivade
4 päron skivade
1 dl blötlagda russin
1 dl blötlagda hackade fikon
2 tsk kanel
1 tsk ingefära
¼ tsk kryddnejlika
2 nypor saffran

Pajskal

5 dl vetemjöl
1 tsk salt
2,5 dl smör
1 dl mjölk
Äggulor för glasering

Blanda mjöl och salt och fukta det med lite av det smälta smöret. Häll resten av det smälta smöret i mjölken och tillsätt till mjölet. Knåda ihop och låt vila övertäckt av en duk på ett varmt ställe.

Knåda ut degen i en pajform, nagga med en gaffel och förgrädda ca 10 min i 200 grader.

Blanda övriga ingredienser, fyll pajskalet och gör ett lock. Pensla med vispad äggula och grädda pajen i 225 grader tills den är klar, ca 45 min.

Lödöse kallas för Göteborgs medeltida föregångare. År 1473 bestämde makt-havarna i Sverige att Lödöse skulle flyttas. Norrmännen hade börjat ta betalt av varje båt som passerade Bohus. Det blev för dyrt att handla från Lödöse. Platsen man flyttade staden till kallas idag Gamlestaden och ligger i Göteborg.

Många lödösebor gick med på att flytta men vägrade byta namn på sin stad. Därför hette staden Nya Lödöse länge och väl. De lödösebor som inte ville flytta till Nya Lödöse bodde kvar i Gamla Lödöse. Så småningom blev Gamla Lödöse en landsortsby. Kvar i jorden låg rester av hus, ägodelar och kyrkor.

Klostret under utgrävning på 1920-talet

Tegel med fotavtryck från ett barn

